

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงสัณฐาน บนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนเกาะลัดอีแท่น นครปฐม¹ ฐปนีย์ รัตนถาวร* และ พรชัย จิตติวาสรัตน์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ประเทศไทย

Development of Tourism Routes with Spatial Configuration Analysis based on Local Cultural Ecology in the Koh Lad E-Tan Community, Nakhon Pathom

Tapanee Rattanathavorn and Pornchai Jittiwasurat*

Faculty of Architecture and Design, Rajamongkla University of Technology Rattanakosin, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 9 December 2023

Revised 14 February 2024

Accepted 4 March 2024

คำสำคัญ

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว
การวิเคราะห์เชิงสัณฐาน
นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น
ชุมชนเกาะลัดอีแท่น

* Corresponding author

E-mail address:

tapanee.r@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงสัณฐานบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น นครปฐม การวิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีด้านสัณฐานวิทยาเมืองและเครื่องมือวิเคราะห์เชิงสัณฐานพื้นที่สเปซซินแทกซ์ ร่วมกับการวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม โดยวิธีการสำรวจพื้นที่และสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า เส้นทางท่องเที่ยวเป็นการผสมผสานเส้นทางสัญจรทางบกและทางน้ำ ประกอบด้วย 3 เส้นทาง คือ เส้นทางท่องเที่ยว A: มุ่งเน้นด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา เส้นทางท่องเที่ยว B: มุ่งเน้นด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม และเส้นทางท่องเที่ยว C: มุ่งเน้นด้านภูมิศาสตร์และระบบนิเวศ ข้อเสนอแนะให้คำนึงขอบเขตและระดับในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ทางสังคมของชุมชน รวมถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การออกแบบและพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงสัณฐาน บริเวณลุ่มน้ำท่าจีน ตอนกลาง กรณีศึกษา ชุมชนเกาะลัดอีแท่น จ.นครปฐม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Keywords:

tourism route development,
spatial configuration analysis,
local cultural ecology,
Koh Lad E-Tan community

Abstract

This article aims to develop of tourism route with spatial configuration analysis based on local cultural ecology in Koh Lad E-Tan community, Nakhon Pathom. The research uses theoretical concepts in urban morphology, Space Syntax analysis tools, and the analysis of social and cultural activities. Using a survey, non-participatory observation, and in-depth interviews, the study found that the three tourist routes are combinations of land and water: Route A emphasizes lifestyle and knowledge; Route B concentrates on culture and architecture; and Route C concentrates on geography and environment. The article provides suggestions to consider the territory and level of access to the community's public areas, agricultural areas, and social areas, including the ability of the carrying capacity to preserve the characteristics of the local cultural ecology.

1. บทนำ

ชุมชนเกาะลัดดีแค้น ตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำท่าจีนหรือลุ่มน้ำนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ภาคกลางของประเทศไทย อยู่ในตำแหน่งที่แม่น้ำไหลผ่านก่อนลงสู่อ่าวไทย การไหลของน้ำและลำน้ำจึงมีลักษณะคดเคี้ยวมากกว่าบริเวณอื่น ที่ตั้งของชุมชนอยู่ตรงฝั่งแหลมที่แม่น้ำอ้อมทำให้เกิดเป็นดินตะกอนที่ปลูกพืชได้ผลดี การเดินทางในอดีตได้ขุดคลองลัดส่วนที่โค้งเพื่อให้เดินทางถึงที่หมายเร็วขึ้น เรียกว่า คลองลัดนางแค้น สันนิษฐานว่ามีการขุดมาก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 จึงทำให้บริเวณนี้มีหลักฐานรูปร่างคล้ายเกาะ เรียกว่า เกาะลัดดีแค้น (สิงห์อำพล จันทรวิเศษ และคณะ, 2564) ในพื้นที่มีคลองน้อยใหญ่ที่ยังคงใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร การสัญจรและขนส่งผลผลิต การทำสวนยกทรงและคันดินรอบพื้นที่ปลูก พื้นที่มากกว่าร้อยละ 80 ยังคงทำเกษตรกรรมปลูกผลไม้ ไม้ยืนต้น ฯลฯ บ้านเรือนดั้งเดิมส่วนใหญ่กระจายอยู่ในพื้นที่เกษตรบางส่วนอยู่ริมแม่น้ำนครชัยศรีและริมถนนสายหลักในเกาะ จากภายนอกมีสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กข้ามมายังเกาะลัดดีแค้นตรงบริเวณวัดทรงคนองและบริเวณศูนย์ราชการ ถนนสายหลักในชุมชนมีลักษณะวงบรรจบ (loop) ที่มีความคดเคี้ยวตามภูมิศาสตร์ฐานพื้นที่ (การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัย, 2565) เกาะลัดดีแค้นมีแนวแม่น้ำนครชัยศรีและคลองลัดนางแค้นเป็นขอบเขตด้วยระยะทาง 12.23 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 9.83 ตารางกิโลเมตร อยู่ภายใต้เขตการปกครองของ 5 ตำบล คือ ไไร่ขิง บางเตย ทรงคนอง หอมเกร็ด ท่าตลาด และเทศบาลเมืองไไร่ขิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม เรียกโดยรวมทั้งพื้นที่ว่า เกาะลัดดีแค้น (ภาพที่ 1-2)

ภาพที่ 1

ลักษณะสภาพพื้นที่บริเวณชุมชนเกาะลัดดีแค้น

หมายเหตุ. จาก การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 2

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของบริเวณชุมชนเกาะลัดดีอู่แท่น

หมายเหตุ. แผนที่ชุมชนเกาะลัดดีอู่แท่นและพื้นที่โดยรอบ. จาก Google Maps, 2022, (<https://maps.app.goo.gl/FuMoah9pEH8CFV2A8>)

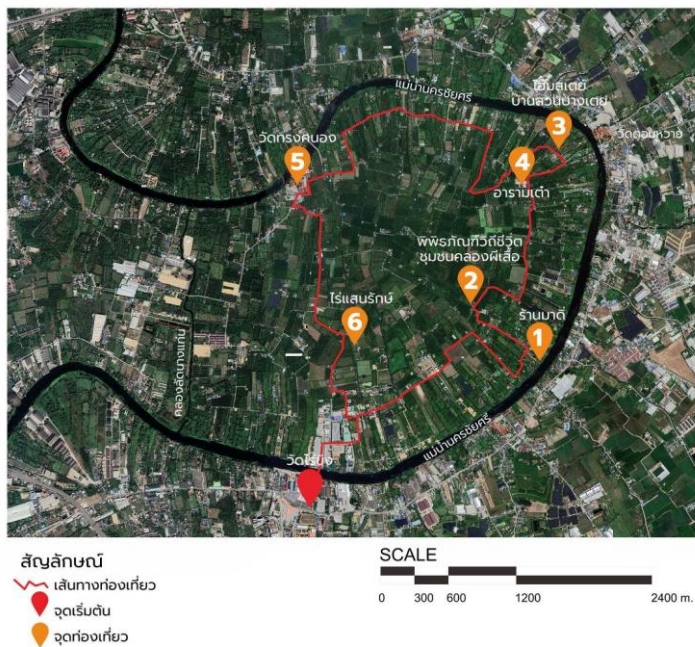
จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนเกาะลัดดีอู่แท่นเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน โดยภายในวัดทรงคนองซึ่งเป็นวัดสำคัญของชุมชนที่สันนิษฐานว่ามีอายุมากกว่า 300 ปี ภายในวัดยังปรากฏหลักฐานสำคัญหลายอย่าง อาทิ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา ซากเรือสำเภาเก่าแก่ที่เชื่อว่าเป็นเรือค้าขายของชาวจีนที่ล่องมาตามแม่น้ำท่าจีนในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้จอดแวะพักและค้าขายในบริเวณนี้ ประกอบกับเป็นยุคสมัยที่มีการขุดคลองเพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำการเกษตรและเชื่อมโยงแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ อย่างกว้างขวางโดยใช้แรงงานคนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทย จึงมีการนำศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาเผยแพร่ มีการตั้งศาลเจ้าอู๋ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน รวมทั้งอาคารเก๋งจีนโบราณที่ใช้เก็บอัฐิของบรรพบุรุษที่เชื่อว่าเป็นศิลปะที่ได้รับอิทธิพลมาจากจีนและคาดว่าสร้างขึ้น

พร้อมกับพระอุโบสถหลังเก่าในสมัยรัชกาลที่ 3 นอกจากนั้นยังมี “ประเพณีการทรงเจ้า” ในอดีตเชื่อกันว่าเป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของเหล่าเจ้าที่มาประทับร่างทรงกันอย่างคึกคะนอง ทำให้บรรยากาศในงานมีความครึกครื้นและเป็นที่เลื่อมใสของผู้คนเป็นอย่างมาก จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านและชื่อวัดว่า “ทรงคนอง” ภายในวัดเป็นสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อโป้หลุย องค์เทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือของผู้คนในชุมชนและละแวกใกล้เคียง รวมถึงพระพุทธรูปและองค์เทพเจ้าสำคัญอีกหลายองค์ กลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ (การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัย, 2565)

ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เกาะลัดอีแท่น ส่งผลให้ผู้คนมีวิถีการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพเกษตรกรรมมายาวนาน มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ จนเกิดเป็นภูมิปัญญาการทำสวนในแบบเฉพาะที่เรียกว่า สวนยกร่อง มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายเป็น “วัฒนธรรมชาวสวน” ที่เกิดขึ้นบนฐานนิเวศวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้เกาะลัดอีแท่นมีผลผลิตที่หลากหลายและมีชื่อเสียง โดยเฉพาะ “ส้มโอ” ได้รับการยอมรับว่ารสชาติหวานอร่อยกว่าที่อื่น นอกจากนั้น ชาวสวนมีการรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายและกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาและช่วยเหลือพึ่งพากันทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ นำมาสู่การเกิดแนวคิดที่จะใช้พื้นที่และทรัพยากรทางการเกษตรมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวในชุมชนเกาะลัดอีแท่นใน พ.ศ. 2556 ภายใต้การรวมตัวของสมาชิกจาก 4 ตำบล ได้แก่ ไร่ขิง บางเตย ทรงคนอง และท่าตลาด ใน พ.ศ. 2557 ได้จัดตั้งเป็น “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น” มีการกำหนดสถานที่สำคัญและน่าสนใจเป็นจุดท่องเที่ยว 4 จุด ใช้รถรางในการเดินทางท่องเที่ยวไปตามจุดต่าง ๆ ต่อมาใน พ.ศ. 2563 มีการเปิดตัวอย่างเป็นทางการ ภายใต้ชื่อว่า “เกาะลัดอีแท่น เปิดเกาะ เลาะสวน” รวมทั้งเพิ่มจุดท่องเที่ยวเป็น 6 จุด ได้แก่ จุดที่ 1 ร้านอาหารและคาเฟ่ มาดี ณ ลัดอีแท่น - จุดเรียนรู้พืชผักท้องถิ่น จุดที่ 2 พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชุมชนคลองผีเสื้อ - ชมของสะสมเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตรโบราณ จุดที่ 3 บ้านสวนบางเตยโฮมสเตย์ - ชมที่พักแบบเรือโบราณ จุดที่ 4 อารามไท่เสวียนก้วน มุลนิธิเต้าพระระสมยาม จุดที่ 5 วัดทรงคนอง - ชมสถาปัตยกรรมเก่า ซากเรือสำเภา ต้นโพธิ์สามสี และจุดที่ 6 ไร่แสนรักษ์ - จุดเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ โดยมีจุดเริ่มต้นขึ้น - ลง รถรางที่วัดไร่ขิง นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผสมผสานอย่างหลากหลายทั้งในเชิงเกษตร เชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของพื้นที่ การเดินทางท่องเที่ยวใช้เวลาต่อรอบประมาณ 1.00-1.30 ชั่วโมง โดยมีตำแหน่งของจุดท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยว ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3

โครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยวและตำแหน่งจุดท่องเที่ยวในบริเวณชุมชนเกาะลัดอีแท่น

หมายเหตุ. แผนที่ชุมชนเกาะลัดอีแท่น. จาก Google Maps, 2022,
(<https://maps.app.goo.gl/FuMoah9pEH8CFV2A8>)

อย่างไรก็ตาม เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนเกาะลัดอีแท่นในปัจจุบันเป็นการเดินทางด้วยรถรางที่จัดให้บริการเป็นรอบ ๆ เพื่อแวะชมจุดท่องเที่ยวตามเส้นทางและระยะเวลาที่กำหนด เป็นทางเลือกหนึ่งในการเดินทางท่องเที่ยว จึงยังเป็นข้อจำกัดที่ทำให้นักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งเพศและวัย ตลอดจนมีความชื่นชอบและรสนิยมที่ต่างกันอย่างนั้น ไม่สามารถใช้เวลาในจุดท่องเที่ยวที่สนใจได้มากกว่าที่กำหนด อีกทั้ง อาจพลาดโอกาสในการแวะชมจุดที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น สวนผลไม้ ร้านผลไม้ในท้องถิ่น คาเฟ่ ร้านอาหารริมน้ำ ฯลฯ ซึ่งไม่ได้ถูกกำหนดเป็นหนึ่งในจุดท่องเที่ยวหลักหรือไม่ได้อยู่บนเส้นทางท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้ การเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองของนักท่องเที่ยวอาจไม่สะดวก เนื่องจากลักษณะเส้นทางในพื้นที่บางบริเวณมีความคดเคี้ยวและค่อนข้างเปลี่ยว จากการที่สภาพชุมชนส่วนใหญ่ยังคงเป็นสวนผลไม้และพื้นที่ทำเกษตร ส่งผลให้การทำความเข้าใจเส้นทางและพื้นที่โดยรวมทำได้ยาก ประกอบกับตำแหน่งของจุดที่น่าสนใจตั้งอยู่ห่างไกลกันหรือขาดการเชื่อมโยงกับกิจกรรมใกล้เคียง ทำให้จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกหลายจุดยังไม่เป็นที่รู้จัก ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญที่อาจทำให้นักท่องเที่ยวไม่สนใจกลับมาเที่ยวซ้ำอีก เพียงเพราะไม่รู้จักจุดท่องเที่ยวอื่น ๆ

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จึงมีความน่าสนใจในการนำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างเชิงสัณฐานพื้นที่ ผ่านโครงข่ายเส้นทางสัญจรและเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ ประกอบกับการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวสวน มีศักยภาพในการส่งเสริมให้เป็นจุดท่องเที่ยวในอนาคต ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของเส้นทางท่องเที่ยวในปัจจุบันและเส้นทางอื่น ๆ ทั้งหมดในระบบ รวมทั้ง กิจกรรมที่พบบนเส้นทางว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ข้อมูลที่ได้จะนำมาสู่การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวช่วงต่อขยายจากเส้นทางเดิมและรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวใหม่ ๆ ที่เหมาะสม อันเป็นการช่วยให้ชาวสวนหรือผู้คนในชุมชนรายใหม่ที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวในเกาะลัดอีแท่นได้รับโอกาสและรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชน ในขณะที่นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการเดินทางท่องเที่ยวที่หลากหลายยิ่งขึ้น ไม่กระจุกตัวอยู่เพียงจุดใดจุดหนึ่งหรือบริเวณใดบริเวณหนึ่งและเพิ่มโอกาสในการเข้ามาของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ รวมถึงการกลับมาซ้ำของนักท่องเที่ยวกลุ่มเดิม ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ รวมทั้งสามารถเป็นต้นแบบหรือนำบางประเด็นไปปรับใช้กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในการนำไปกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างเชิงสัณฐานพื้นที่และลักษณะกิจกรรมทางสังคมเศรษฐกิจบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวสวนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม 2) พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม ด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงสัณฐานพื้นที่ที่เอื้อต่อการขยายตัวของการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

การท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะเดียวกับ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” (Cultural Tourism) ที่กำหนดขึ้นในการประชุมสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites: ICOMOS) ใน พ.ศ. 2512 (ค.ศ. 1969) (Koster, 1996; Moulin, 1991) ให้มีการนิยามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น อาจสรุปได้ว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ไม่เพียงเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ แต่ยังผสมผสานการเรียนรู้ การเพิ่มพูนประสบการณ์ ตลอดจน การตระหนักถึงคุณค่าของ

วัฒนธรรมในชุมชน วัฒนธรรมในชุมชนนั้นมีหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี งานสร้างสรรค์ ภูมิปัญญา รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น นอกจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดความเข้าใจและมิตรภาพที่ตระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนเพื่อให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน (นุชนารถ รัตนสูงส์ชัย, 2554) การท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงมุ่งเน้นที่ลักษณะทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ฯลฯ และลักษณะของพื้นที่ ทั้งลักษณะกายภาพ ภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ พืช สัตว์ ธรณีสัณฐาน ฯลฯ ที่ต่างมีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน นำมาซึ่งการสร้างสรรคให้เกิดความโดดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่จำกัดรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่เพียงด้านใดด้านหนึ่งหรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอีกต่อไป องค์การท่องเที่ยวโลก (W.T.O) ได้จัดให้อยู่ในประเภทการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (special interest tourism) ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยวและลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยววนั้นๆ (Goeldner & Ritchie, 2012)

การดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมเกษตรกรรม หรือ “วัฒนธรรมชาวสวน” จะเป็นไปตามความรู้สึกนึกคิดและระเบียบแบบแผน จนกลายเป็นบรรทัดฐาน มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยแสดงออกในรูปแบบของระบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ (Rapoport, 1977) เรียกว่า มรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage) พบได้ทั้งรูปแบบที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (tangible and intangible cultural heritage) รูปแบบที่จับต้องได้ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และศาสนา ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ฯลฯ และรูปแบบที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความเชื่อ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ระบบวิธีการทำสวน การละเล่น อาหาร ศิลปะ ฯลฯ ทั้งในแบบดั้งเดิมและร่วมสมัย กลายเป็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ไม่ว่าอัตลักษณ์นั้นเป็นของดั้งเดิมหรือเป็นอัตลักษณ์ที่ปรับเปลี่ยนไปตามการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม (UNESCO, 2006, p. 18) ด้วยสภาพแวดล้อม (environment) และระบบนิเวศ (ecology) ของพื้นที่ที่แตกต่างกัน จึงทำให้การทำเกษตรกรรมและวิถีชีวิตชาวสวนมีความแตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ วัฒนธรรมมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่เกิดจากศักยภาพและการปรับตัวของมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันสภาพแวดล้อมกายภาพหรือระบบนิเวศของพื้นที่ก็เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่ทำให้มนุษย์ในสังคมต้องปรับตัว (วิมลสิทธิ์ หทรายกูร, 2542; อนุกุล ตันสุพล, 2559) เรียกได้ว่าเป็นลักษณะ “นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น” ดังนั้น มรดกทางวัฒนธรรมชาวสวนบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นทรัพยากรสำคัญที่เอื้อให้แต่ละชุมชนมีเอกลักษณ์ที่สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

การพัฒนาเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดผลในทางที่ดีขึ้น มีการดำเนินการเป็นกระบวนการหรือมีแผนการสำหรับสิ่งนั้นโดยเฉพาะ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551) สำหรับในบริบทการท่องเที่ยว การพัฒนาจะมีการวางแผนไปพร้อมกัน โดยเฉพาะการพัฒนาสิ่ง

อำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Boonkham, 2011) เส้นทางท่องเที่ยว (Tourist Route) นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องมีการออกแบบเพื่อช่วยสร้างประสบการณ์ที่ดีมีคุณภาพส่งมอบให้กับผู้ใช้ ซึ่งแสดงถึงความจำเป็นที่ผู้ให้บริการจะต้องทำความเข้าใจประสบการณ์ที่มีคุณภาพและเห็นว่าประสบการณ์เป็นสาระสำคัญของการท่องเที่ยว (McDonagh, 2008) การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวต้องเอื้อให้เกิดความสะดวกปลอดภัย นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการใช้เส้นทางที่จัดทำขึ้น ในบางครั้งเส้นทางท่องเที่ยวอาจเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวหลาย ๆ กลุ่มใช้เส้นทางเดิม ๆ ซ้ำ ๆ อยู่เป็นประจำ ซึ่งอาจเป็นเส้นทางรถยนต์ ทางเรือ ทางจักรยานหรือทางอื่น ๆ และอาจใช้ร่วมกับเส้นทางสัญจรปกติของเมือง ตลอดจนเป็นการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวขึ้นมาโดยเฉพาะ ข้อพิจารณาในการกำหนดเส้นทางอาจเริ่มจากการสำรวจและสังเกตจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ประกอบกับแนวโน้มที่ควรจะเป็น ร่วมกับการพิจารณาดำเนินการของจุดท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ซึ่งควรจัดลำดับความสำคัญและความน่าสนใจไว้ จากนั้นจึงพิจารณาเชื่อมต่อจุดท่องเที่ยวเหล่านั้นเข้าด้วยกัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 2538) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้พบเจอหรือแวะชมจุดที่น่าสนใจภายในโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยวที่กำหนดไว้

ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวมีความสำคัญในฐานะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยสร้างความน่าสนใจให้แหล่งท่องเที่ยว มีองค์ประกอบสำคัญที่ต้องพิจารณา 6 ประการ หรือเรียกว่า 6AsTD (6As Tourism Development) คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) พิจารณาจากทรัพยากรในพื้นที่หรือลำดับเหตุการณ์ในการท่องเที่ยวที่ทำให้เส้นทางนั้นมีความโดดเด่นหรือมีคุณค่าแตกต่างจากที่อื่น ๆ 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ต้องพิจารณาเกี่ยวกับลักษณะเส้นทางสัญจร ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง ระยะทาง ระยะเวลา ความสะดวก และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เช่น ศูนย์บริการข้อมูล ที่จอดรถ ป้ายข้อมูล ห้องสุขา ที่พัก ร้านอาหาร เป็นต้น 4) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) 5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) 6) โปรแกรมการท่องเที่ยว (Available packages) เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เตรียมไว้สำหรับให้บริการในเส้นทาง โดยกำหนดจุดท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548; สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, ม.ป.ป.; Collier & Harraway, 1997; Y. M. Arif et al., 2023) นอกจากนั้น ยังต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นมาตรการสำคัญในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อชีวิต จิตใจ สุขอนามัย หรือทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่กำหนดแบบวงบรรจบ (loop) ที่ไม่ย้อนกลับทางเดิมเพื่อให้พบเห็นสิ่งใหม่ อาจมีหลายเส้นทางในระยะทางที่ต่างกันเพื่อเป็นทางเลือกแก่นักท่องเที่ยวที่มีเวลาและความสนใจต่างกัน และอาจกำหนดเส้นทางแบบผสมผสาน เช่น ทางบกผสมผสานทางน้ำ จะช่วยลดความจำเจหรือความเหนื่อยล้าได้หากเส้นทางมี

ระยะใกล้หรือแหล่งท่องเที่ยวกระจายกันอยู่ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 2538; รูปณี รัตนถาวร และ พรชัย จิตติวสุรัตน์, 2564) นอกจากนั้นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวควรมีคุณค่า ความเพลิดเพลิน และช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจต่อพื้นที่ ผู้คนและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยการนำมรดกวัฒนธรรมทั้งในรูปแบบที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้มารวมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการวิเคราะห์เชิงสัณฐานพื้นที่

กระบวนการวิเคราะห์เชิงสัณฐานเป็นการทำความเข้าใจลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่ (spatial characteristics) ผ่านโครงข่ายเส้นทางสัญจร รวมถึงพื้นที่ว่างที่มีการใช้งานได้อย่างสาธารณะในชุมชน เรียกโดยรวมว่า ระบบพื้นที่ว่าง อธิบายด้วยแนวคิดและกระบวนการวิเคราะห์ด้านสัณฐานวิทยาเมือง (The theory of urban morphology) (Hillier & Hanson, 1984) มีรากฐานมาจากทฤษฎีการสัญจรอิสระ (The theory of natural movement) ทฤษฎีเศรษฐกิจสัญจร (The theory of movement economy process) และทฤษฎีสัณฐานศูนย์กลาง (The theory of spatial centrality)

แนวคิดนี้มีพื้นฐานจากการที่ชุมชนทั่วไปประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ อาคารบ้านเรือน (buildings) และพื้นที่ว่างโดยรอบ (surrounding space) บ้านเรือนมีการเรียงตัวประกอบกันอยู่ภายในพื้นที่ว่างโดยรอบ เกิดเป็นโครงข่ายพื้นที่ว่างที่มีหลากหลายรูปแบบ เช่น พื้นที่โล่งที่ว่าง ถนน ทางเท้า ลาน ทั้งขนาดเล็กใหญ่ ทางสัญจรทั้งทางบกและทางน้ำ พื้นที่ว่างเหล่านี้มีการจัดวางตัวอย่างเป็นระบบ (open space system) ทำหน้าที่เชื่อมต่อร้อยเรียงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรูปแบบการใช้ที่ดินและอาคารบ้านเรือน ทั้งที่เป็นพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวม (Hillier & Hanson, 1984) รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นสามารถชี้ให้เห็นถึงลักษณะความเป็นอยู่ของผู้คน การกระจุกตัวหรือกระจายตัวของกิจกรรม รวมทั้ง ความเชื่อมโยงของกิจกรรมว่ามีความเกื้อหนุนหรือขัดแย้งกัน ส่วนโครงข่ายการสัญจรและพื้นที่ว่างที่ดีจะเอื้อให้เกิดการผสมผสานผู้คน ทั้งคนในพื้นที่เองและคนจากภายนอกที่เข้ามาด้วยวัตถุประสงค์ที่หลากหลายโดยไม่ขัดแย้งกับการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ (Turner & Penn, 1999) ทั้งยังช่วยให้ความหนาแน่นของการสัญจรและกิจกรรมที่เหมาะสม อันเกิดจากลักษณะของโครงข่ายการสัญจรและพื้นที่ว่างที่เอื้อให้เกิดศักยภาพการเข้าถึงและการมองเห็นที่ดี (Hillier & Hanson, 1984)

แนวคิดและกระบวนการวิเคราะห์ด้านสัณฐานวิทยาเมือง สามารถอธิบายได้ว่าโครงข่ายระบบการสัญจรและพื้นที่ว่างที่เชื่อมต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าถึง (move to) และสัญจรผ่าน (move through) ไปยังบริเวณต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก ยังมีประสิทธิภาพในการเหนี่ยวนำให้เกิดกิจกรรมทางสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic activities) (Hillier & Hanson, 1984) สอดคล้องกับแนวคิด “การสัญจรอิสระ” (Theory of natural movement) (Hillier et al., 1993) ที่ระบุว่า ระดับการสัญจรของผู้คนมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะ

การเชื่อมต่อของโครงข่ายเส้นทางสัญจรและพื้นที่ว่างในพื้นที่ ส่งผลสืบเนื่องให้เกิดการกระจายกิจกรรมไปในบริเวณต่าง ๆ อย่างไม่เท่าเทียมกัน โดยมีทั้งบริเวณที่เจียบสงบและบริเวณที่คึกคักจอแจ ตามแนวคิด “กระบวนการเศรษฐกิจสัญจร” (Theory of movement economy process) (Hillier, 1996) ที่อธิบายว่า กิจกรรมที่ต้องการความสงบหรือไม่ต้องพึ่งพาการสัญจรของผู้คน มีแนวโน้มเกิดขึ้นในบริเวณที่มีศักยภาพต่ำ ส่วนกิจกรรมที่ต้องการพึ่งพาความพลุกพล่านจอแจ มักกระจุกตัวอยู่ในบริเวณที่มีศักยภาพสูง เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการค้าเสมือนเป็นสิ่งที่ดึงดูด (attractors) ที่จะดึงดูดผู้คนและการค้าขายอื่น ๆ มาเป็นผลกระทบทวีคูณ (multiplier effects) ทำให้มีกิจกรรมเข้มข้นกว่าบริเวณอื่น ๆ อันเป็นลักษณะของสัณฐานพื้นที่ศูนย์กลางที่ไม่หยุดนิ่งหรือเป็นศูนย์กลางที่มีชีวิต (live center) ตาม “ทฤษฎีกระบวนการเกิดสัณฐานศูนย์กลาง” (Theory of spatial centrality as a process) (Hillier, 2000) เป็นคุณลักษณะสำคัญของศาสตร์ด้านสัณฐานวิทยาเมือง (urban morphology) ที่จะเกิดขึ้นและสัมพันธ์กันทั้งระบบ ส่วนในการวิเคราะห์โครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยว จึงเป็นการอธิบายศักยภาพของโครงข่ายเส้นทางสัญจรและพื้นที่ว่างในชุมชนที่ต้องการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยว ควบคู่กับการพิจารณาตำแหน่งและรูปแบบกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจที่มีศักยภาพในการเป็นจุดท่องเที่ยวต่อไป

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปกรอบแนวคิดและตัวแปร ได้ดังนี้ 1) ลักษณะโครงสร้างเชิงสัณฐานพื้นที่ ได้แก่ 1.1) รูปแบบโครงข่ายการสัญจรและพื้นที่ว่าง 1.2) รูปแบบการใช้ที่ดินและอาคาร 1.3) ตำแหน่งจุดท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยว 2) ลักษณะกิจกรรมทางสังคมเศรษฐกิจ ได้แก่ 2.1) ตำแหน่งและลักษณะกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว 2.2) ลักษณะและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว 2.3) ประเภทนักท่องเที่ยว และลักษณะการใช้บริการ ซึ่งทั้งปัจจัยด้านลักษณะโครงสร้างเชิงสัณฐานพื้นที่และปัจจัยลักษณะกิจกรรมทางสังคมเศรษฐกิจ ต่างมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4

กรอบแนวคิด “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงสัณฐานบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนเกาะลัดอีแท่น นครปฐม”

3. วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กำหนดขอบเขตพื้นที่วิจัยครอบคลุมบริเวณเกาะลัดอีแท่น อ.สามพราน จ.นครปฐม โดยมีเส้นทางท่องเที่ยว "เกาะลัดอีแท่น เปิดเกาะ เลาะสวน" เป็นจุดอ้างอิง เพื่อชี้ให้เห็นถึงเส้นทางที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวในอนาคต มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่ (spatial configuration analysis)

การวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างเชิงสัณฐานพื้นที่ จำลอง “โครงข่ายการสัญจร” พื้นที่บริเวณเกาะลัดอีแท่น ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ 1) โครงข่ายการสัญจรทางบก เป็นเส้นทางที่มีการใช้งานปกติอยู่ในปัจจุบัน และ 2) โครงข่ายการสัญจรทางบกผานทางน้ำ เป็นเส้นทางที่สามารถใช้งานได้หรือสามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวในอนาคต โดยการใช้ภาพถ่ายดาวเทียมชั้นข้อมูลลักษณะทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2565 ผ่านแอปพลิเคชัน Google Maps 2022 ร่วมกับข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่และการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม

การสร้างแบบจำลองเชิงสัณฐาน พิจารณาจากโครงข่ายการสัญจรที่มีการใช้งานอย่างสาธารณะตามความเป็นจริง ภายใต้หลักการที่ว่า ลักษณะการเชื่อมต่อของเส้นทางจะสัมพันธ์กับระดับและความนิยมในการเดินทาง โดยมีแนวโน้มมักเลือกเส้นทางที่ตรงและสั้นที่สุด จากนั้น

ตำแหน่งนั้นมีศักยภาพในการเข้าถึงสูงและมีแนวโน้มของการเป็นพื้นที่ศูนย์กลางเมืองที่มีชีวิตตามแนวคิดและกระบวนการวิเคราะห์ที่ด้านฐานวิทยาเมือง แบบจำลองฐานพื้นที่เกาะลัดอีแท่น มีอาณาเขตครอบคลุมเนื้อที่ประมาณ 9.83 ตารางกิโลเมตร มีแนวแม่น้ำนครชัยศรีและคลองลัดนางแท่นเป็นขอบเขตโดยรอบ (ภาพที่ 5)

3.2 การวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural analysis)

ลักษณะกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมิถุนายน - ตุลาคม พ.ศ. 2565 มีการเก็บข้อมูลครอบคลุมบริเวณเดียวกับลักษณะโครงสร้างเชิงฐาน โดยสร้างแผนที่ฐาน (base map) จากข้อมูลแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมชั้นข้อมูลลักษณะทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2565 ผ่านแอปพลิเคชัน Google Maps 2022 ประกอบการเก็บข้อมูลกิจกรรม ด้วยการสำรวจพื้นที่และการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

3.2.1 การสำรวจพื้นที่และการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม ดำเนินการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งกิจกรรมและลักษณะกิจกรรม ได้แก่ การผลิตและการเกษตร การค้าและบริการ การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมทางสังคมประเพณีวัฒนธรรมและศาสนา จากนั้น นำข้อมูลประมวลผลเพื่อระบุตำแหน่งในแผนที่และจำแนกประเภทกิจกรรมด้วย “จุดสี”

3.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักรายบุคคล (key informants) ได้แก่

1) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวจากเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น มีจำนวน 6 จุดท่องเที่ยว สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 6 ราย ในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ตำแหน่งของจุดท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยว ประเภทกลุ่มนักท่องเที่ยวและลักษณะการใช้บริการ ตลอดจนแผนการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวในอนาคต ทำการตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (data triangulation) (Denzin, 2009) เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลและข้อค้นพบที่ได้มีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลนั้นถูกต้องไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

2) ผู้ประกอบการร้านค้าและบริการ มีจำนวนทั้งสิ้น 20 ร้าน ในช่วงทำการวิจัยอยู่ในสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 มีร้านเปิดบริการจำนวน 16 ราย ทำการสัมภาษณ์ทั้งหมด (คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของร้านค้าทั้งหมดที่สำรวจพบ) ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการค้าและบริการ ประเภทกลุ่มลูกค้าและผู้ให้บริการ แนวโน้มในการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต ข้อมูลที่ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงด้วยการวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นจากการตอบคำถาม การอ่านทำความเข้าใจอย่างละเอียด วิเคราะห์ตีความให้สัญลักษณ์ประโยคหรือข้อความสำคัญและสรุปโครงสร้างของประเด็นตามลำดับ

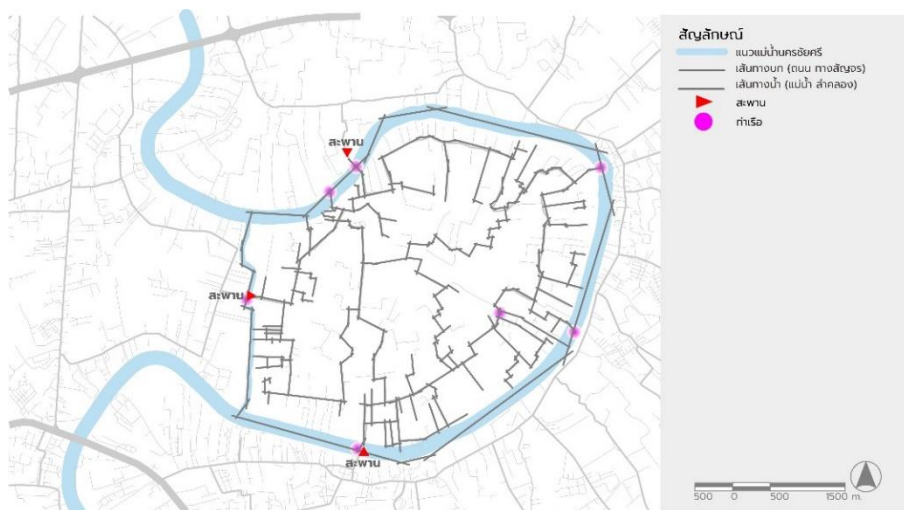
4. ผลการวิจัย

4.1 ลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่ของชุมชนเกาะลัดอีแท่น

สัณฐานพื้นที่ของเกาะลัดอีแท่นเกิดจากการไหลของแม่น้ำนครชัยศรีที่มีลักษณะคดเคี้ยวมากดังปรากฏเป็นรูปร่างรูปทรงของตัวเกาะลัดอีแท่น ส่งผลต่อการเกิดแนวคลองซอยธรรมชาติและเครือข่ายถนนในพื้นที่ที่ตัดขนานไปกับแนวแม่น้ำคูคลองสาขา บางส่วนเป็นทางสายสั้น ๆ ปลายตันที่หยุดลงบริเวณริมคลอง กลายเป็นโครงข่ายพื้นที่ว่างและเส้นทางสัญจรแบบธรรมชาติ (organic) สานกันหนาแน่นและมีเนื้อเมืองขนาดเล็ก อันเป็นคุณลักษณะที่สะท้อนความเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายในพื้นที่ทำการเกษตร (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6

ลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่โครงข่ายการสัญจรสำคัญ

หมายเหตุ. จาก การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัย, 2565

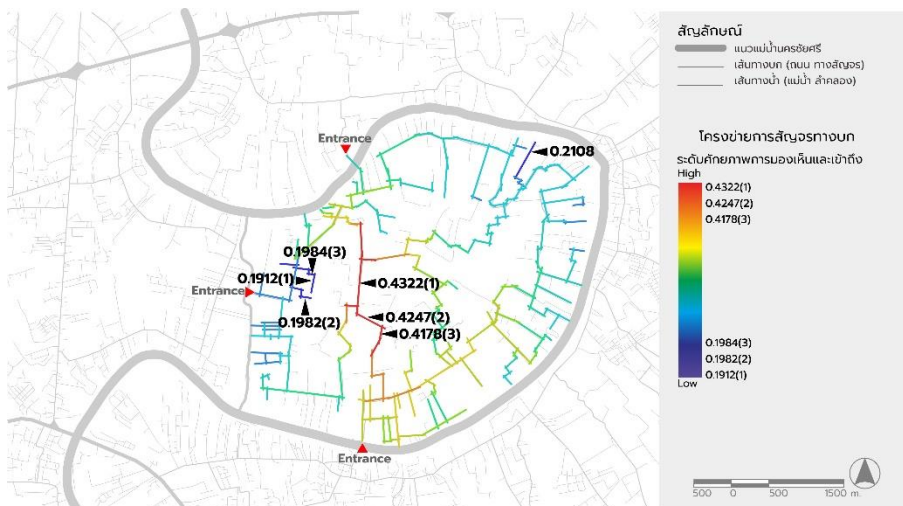
4.1.1 ลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่โครงข่ายการสัญจรทางบก

จากแบบจำลองเชิงสัณฐานพื้นที่โครงข่ายเส้นทางสัญจรทางบก ในระบบมีจำนวน 224 หน่วย ผลการวิเคราะห์ปรากฏกลุ่มสัณฐานทุกโทนส์ (สีแดงถึงสีน้ำเงิน) บริเวณที่มีระดับค่า “การประสานสูง” (high integration) หรือมีศักยภาพการมองเห็นและเข้าถึงสูง เท่ากับ 0.4322, 0.4247 และ 0.4178 ตามลำดับ ดังปรากฏเส้นสีแดงชัดเจนบริเวณถนนทรงคะนอง-ไร่ชิง ช่วงกลางเกาะ มีแนวโน้มว่า เส้นทางนี้มีโอกาสที่ผู้คนจะใช้สัญจรกันภายในพื้นที่สูง สอดคล้องกับที่มีบทบาทเป็นถนนสายหลักที่เข้าสู่พื้นที่เกาะและไปยังบริเวณอื่น ๆ ถือว่าเป็นเส้นทางที่

ผู้คนจากภายนอกสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายกว่าเส้นทางอื่นในระบบ ส่วนกลุ่มเส้นสีโทนเย็นครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ ดังปรากฏเส้นสีเขียว-ฟ้า-น้ำเงินเข้มที่ถนนช่วงรอบเกาะทั้งฝั่งด้านทิศตะวันตกและตะวันออก มีค่า “การประสานต่ำ” (low integration) หรือมีศักยภาพต่ำเท่ากับ 0.1912, 0.1982 และ 0.1984 ตามลำดับ ที่ถนนซอยและถนนซอยปลายตันในบริเวณริมแม่น้ำและด้านในสุดของพื้นที่ นอกจากนั้น บริเวณที่มีศักยภาพปานกลางดังปรากฏกลุ่มเส้นสีเหลืองพบที่ถนนสายหลักทางด้านใต้และบริเวณต่อเนื่องมายังด้านทิศตะวันออกของเกาะ (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7

แบบจำลองเชิงสัณฐานพื้นที่โครงข่ายเส้นทางสัญจรทางบก

หมายเหตุ. จาก การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัย, 2565

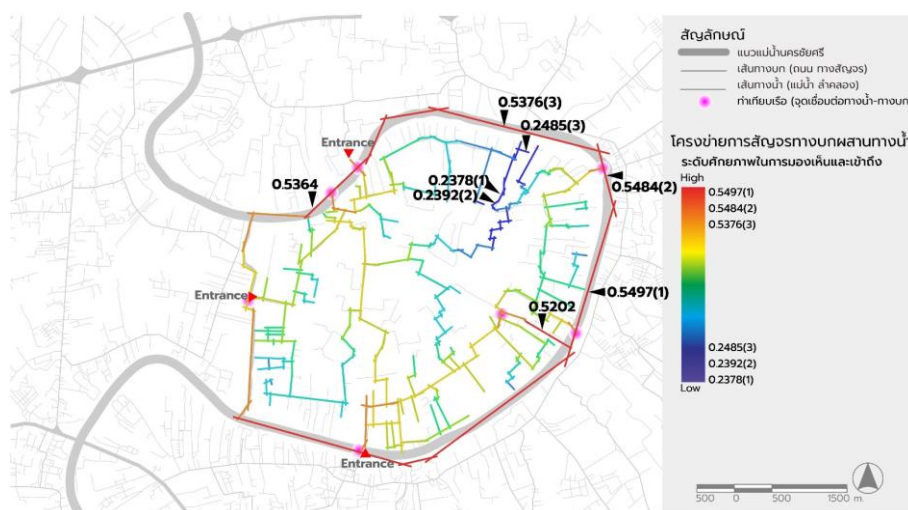
4.1.2 ลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่โครงข่ายการสัญจรทางบกผานทางน้ำ

แบบจำลองเชิงสัณฐานพื้นที่โครงข่ายการสัญจรทางบกผานทางน้ำ ในระบบมีจำนวนทั้งสิ้น 249 หน่วย เป็นจำนวนที่เพิ่มขึ้นของเส้นทางสัญจรทางน้ำ ผลการวิเคราะห์ปรากฏกลุ่มสีครบทุกโทนสี (สีแดงถึงสีน้ำเงิน) เห็นได้ชัดเจนว่า พื้นที่มีระดับของศักยภาพโดยรวมสูงขึ้นกว่าระบบสัญจรทางบกอย่างเดียว บริเวณที่มีระดับค่า “การประสานสูง” (high integration) หรือมีศักยภาพการมองเห็นและเข้าถึงสูง เท่ากับ 0.5497, 0.5484 และ 0.5376 ตามลำดับ ได้ปรากฏเส้นสีแดงชัดเจนที่แม่น้ำนครชัยศรีโดยรอบเกาะ ส่งผลต่อเนื่องมายังคลองซอย (มีค่าเท่ากับ 0.5202) รวมถึงท่าเทียบเรือที่เป็นจุดเชื่อมต่อ ถือเป็นเส้นทางสัญจรดั้งเดิมที่ผู้คนเคยใช้สัญจรเป็นหลักมาก่อนและยังสามารถใช้สัญจรได้ในปัจจุบัน ส่วนกลุ่มเส้นสีโทนเย็น ดังปรากฏเส้นสีฟ้า-น้ำเงินเข้ม มีศักยภาพต่ำ (low integration) เท่ากับ 0.2378, 0.2392 และ 0.2485 ที่

ถนนซอยทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะ เป็นเส้นทางที่มีความคดเคี้ยว ส่วนบริเวณที่มีศักยภาพปานกลางดังปรากฏกลุ่มเส้นสีเหลือง-เขียว พบที่ถนนทรงนอง-ไร่ชิงและถนนที่ต่อเนื่องกัน ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่บริเวณช่วงกลางเกาะ (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8

แบบจำลองเชิงสัณฐานพื้นที่ที่โครงข่ายเส้นทางสัญจรทางบกผสวนทางน้ำ

หมายเหตุ: จาก การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัย, 2565

จากผลการวิเคราะห์แบบจำลองเชิงสัณฐานพื้นที่ ทั้งโครงข่ายเส้นทางสัญจรทางบก และโครงข่ายการสัญจรทางบกผสวนทางน้ำ สามารถเปรียบเทียบและสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

การเปรียบเทียบระดับค่าการประสานหรือศักยภาพการเข้าถึงโครงข่ายการสัญจร

ระดับค่าการประสานหรือศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึง	โครงข่ายเส้นทางสัญจรทางบก	โครงข่ายเส้นทางสัญจรทางบกผสวนทางน้ำ
จำนวนหน่วย	จำนวน 224 หน่วย	จำนวน 249 หน่วย
ระดับสูง (high integration value)	0.4322 (ถนนสายหลัก ช่วงใจกลางเกาะ)	0.5498 (แม่น้ำนครชัยศรี)
	0.4247 (ถนนสายหลัก ช่วงใจกลางเกาะ)	0.5484 (แม่น้ำนครชัยศรี)
	0.4178 (ถนนสายหลัก ช่วงใจกลางเกาะ)	0.5376 (แม่น้ำนครชัยศรี)
ระดับต่ำ (low integration value)	0.1984 (ถนนซอย)	0.2485 (ถนนซอย)
	0.1982 (ถนนซอย)	0.2392 (ถนนซอย)
	0.1912 (ถนนซอย)	0.2378 (ถนนซอย)

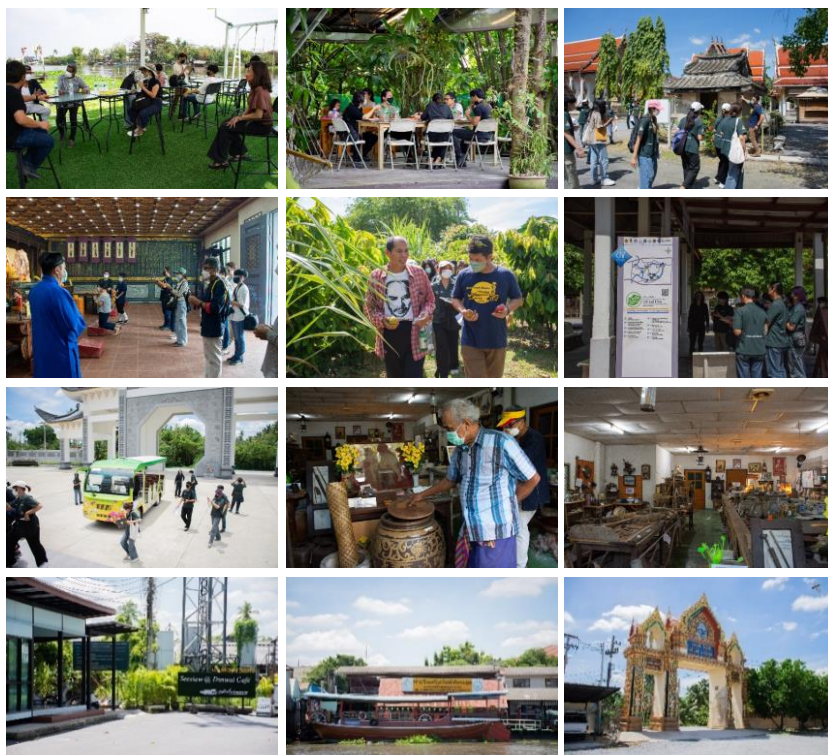
ผลการวิเคราะห์จากแบบจำลองเชิงสัจฐานพื้นที่ ในภาพที่ 7-8 และตารางที่ 1 ซึ่งให้เห็นว่า โครงข่ายการสัญจรทางบกมีเส้นทางในระบบส่วนใหญ่เป็นโทนสีเหลือง-เขียว-ฟ้า-น้ำเงิน สัมพันธ์กับศักยภาพการมองเห็นและเข้าถึงโดยรวมมีระดับปานกลาง-ต่ำ ทำให้การทำความเข้าใจเส้นทางของผู้สัญจรอยู่ในระดับปานกลาง-ยาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้มาเยือนที่อาจมีโอกาสดูทางได้ง่ายกว่าคนในพื้นที่ และเมื่อวิเคราะห์โครงข่ายการสัญจรทางบกผานทางน้ำ ซึ่งให้เห็นว่า โครงข่ายการสัญจรในระบบส่วนใหญ่เป็นโทนสีแดง-เหลือง-เขียว สัมพันธ์กับศักยภาพการมองเห็นและเข้าถึงโดยรวมเป็นระดับสูง-ปานกลาง คาดว่ามีแนวโน้มที่ช่วยให้สามารถทำความเข้าใจเส้นทางในระบบได้ง่ายขึ้นจากศักยภาพโดยรวมทั้งระบบที่สูงขึ้น (จาก 0.4322 เป็น 0.5498) แม้ในบริเวณที่มีศักยภาพต่ำสุดมีระดับที่สูงขึ้นเช่นกัน (จาก 0.1912 เป็น 0.2378) อาจสรุปได้ว่า เส้นทางน้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำนครชัยศรีสามารถเป็นเส้นทางที่ใช้สัญจรในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากที่ศักยภาพการเข้าถึงและมองเห็นมีค่าระดับสูงกว่าระบบถนนสายหลักของเกาะ (ถนนทรงคนอง-ไร่เชิง) ดังจะเห็นได้จากพื้นที่ริมน้ำที่เป็นถนนปลายตัน เมื่อมีการเชื่อมต่อกับแม่น้ำด้วยคูคลองสาขาและมีสะพานและท่าเรือ ได้ทำให้บริเวณเหล่านี้มีศักยภาพสูงขึ้นอย่างชัดเจน ดังนั้น โครงข่ายการสัญจรทางบกผานทางน้ำจึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจในการนำมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวต่อไป

4.2 ลักษณะกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนเกาะลัดอีแท่น

วิถีชีวิตและสังคมวัฒนธรรมชาวสวน มีจุดเริ่มต้นมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน ที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำ การประยุกต์ใช้เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพและใช้ในชีวิตประจำวันทั้งพึ่งพาแม่น้ำลำคลอง และมีการจัดงานประเพณี งานประจำปี และการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่วัดและศาลเจ้าล้วนตั้งอยู่ริมแม่น้ำนครชัยศรีทั้งสิ้น ในส่วนของเครือข่ายและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการเกษตร รวมถึงมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายชุมชนต่าง ๆ ในส่วนของการท่องเที่ยว ได้จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น และการประกอบอาชีพเชิงธุรกิจและบริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 9

บรรยากาศกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

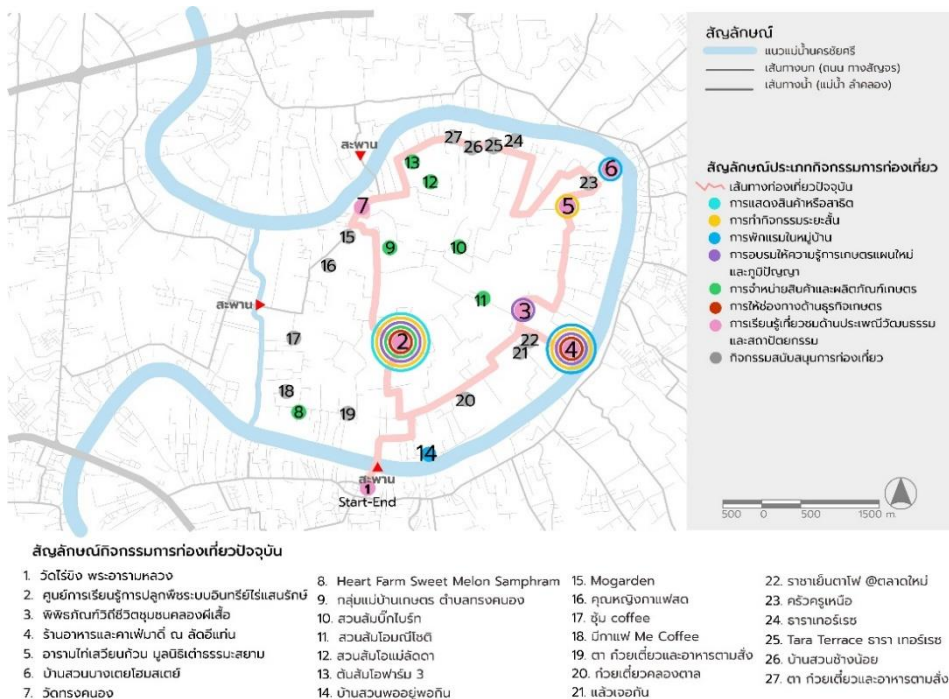
หมายเหตุ. จาก การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัย, 2565

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจในชุมชนเกาะลัดดีเห็นพบว่า มีกิจกรรมทั้งสิ้น 27 แห่ง ในแต่ละแห่งจะมีทั้งกิจกรรมประเภทเดียวและมีหลายกิจกรรม สามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภท คือ 1. ที่พัก 2. ร้านอาหาร 3. ร้านกาแฟและเครื่องดื่ม 4. แหล่งผลิต/แปรรูป/จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร (เป็นสัดส่วนมากที่สุด) และ 5. อื่น ๆ ได้แก่ กิจกรรมทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรม และศาสนา (ดังภาพที่ 8) ประเภทกลุ่มลูกค้าและผู้ให้บริการ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มลูกค้าประจำ (ร้อยละ 76) ประกอบด้วยคนในชุมชนเองและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาซื้อสินค้าหรือใช้บริการซ้ำ และลูกค้าชาวกร (ร้อยละ 24) ประกอบด้วยบุคคลจากภายนอกที่มาทำธุระและนักท่องเที่ยวที่เพิ่งเคยเข้ามาในชุมชน แนวโน้มในการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ เห็นด้วย (ร้อยละ 78) โดยมีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยว และไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 22) เนื่องจากยังไม่มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เช่น สถานที่ไม่เอื้ออำนวย ในครอบครัวมีแต่ผู้สูงอายุ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ไม่มีความรู้ในการให้บริการเชิงการท่องเที่ยว ฯลฯ

ในอนาคตหากมีความพร้อมอาจเข้าร่วมเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่พบว่าเป็นกิจกรรมประเภทร้านอาหารที่มีขนาดเล็กให้บริการเฉพาะคนในชุมชนเป็นหลักและประเภทแหล่งผลิต/แปรรูป/จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรที่ต้องใช้เวลาในการดูแลผลผลิตตลอดทั้งวัน

ภาพที่ 10

แผนที่แสดงตำแหน่งกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามประเภทกิจกรรม

จากรูปแบบกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจข้างต้น สามารถจำแนกรายละเอียดที่เข้าข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามกรอบที่กำหนดไว้ โดยเรียกว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 8 ประเภท คือ 1. การแสดงสินค้าหรือสาธิต 2. การทำกิจกรรมระยะสั้น 3. การพักผ่อนในหมู่บ้าน 4. การอบรมให้ความรู้การเกษตรแบบใหม่และภูมิปัญญา 5. การจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร 6. การให้ช่องทางการประกอบอาชีพด้านธุรกิจเกษตร 7. การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม 8. กิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว บริเวณที่เป็นจุดท่องเที่ยวปัจจุบันจำนวน 6 จุด (จุดที่ 2-7) มีกิจกรรมในพื้นที่มากกว่าจุดอื่น ๆ ทั่วไป โดยแสดงตำแหน่งบนแผนที่ "กิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น" ในภาพที่ 10

4.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่กับลักษณะกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม

ขั้นตอนนี้เป็นการนำผลการวิเคราะห์ลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่ ทั้งโครงข่ายการสัญจรทางบกและการสัญจรทางบกผานทางน้ำ มาซ้อนทับ (overlay) กับแผนที่แสดงตำแหน่งกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวต่อไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

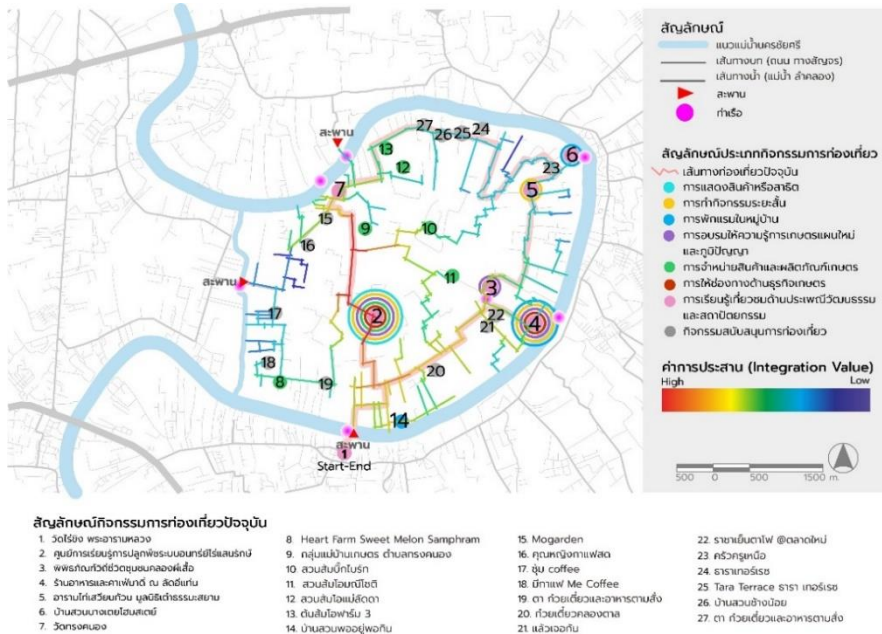
4.3.1 ความสัมพันธ์ของลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่ที่โครงข่ายการสัญจรทางบกและลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากแผนที่ (ภาพที่ 11) แสดงให้เห็นว่า บริเวณเกาะลัดอีแท่นที่มีศักยภาพสูงปรากฏอยู่บริเวณถนนสายหลักช่วงกลางเกาะลัดอีแท่น ส่วนถนนช่วงรอบเกาะมีศักยภาพปานกลาง-ต่ำ พบว่า บนเส้นทางที่มีศักยภาพสูง (เส้นสีแดง) มีจุดท่องเที่ยว 1 จุด (ศูนย์การเรียนรู้) ซึ่งเป็นจุดที่ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ส่วนจุดท่องเที่ยวอื่น ๆ กระจายอยู่ในบริเวณที่มีศักยภาพค่อนข้างต่ำ-ต่ำ (เส้นสีเขียว-ฟ้า-น้ำเงิน) นอกจากนี้ พบว่ามีกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ ประเภทกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวเป็นร้านอาหาร ร้านของชำ (จุดสีเทา) และการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางเกษตร (จุดสีเขียว) กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพในการเข้าถึงและมองเห็นต่ำ (เส้นสีฟ้า-น้ำเงิน)

จากการที่กิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดขึ้นในตำแหน่งที่มีศักยภาพสูง แต่กระจายตัวอยู่ในบริเวณทั่วไปที่มีศักยภาพปานกลาง-ต่ำนั้น เป็นผลมาจากปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ เป็นตัวกำหนด ได้แก่ กรรมสิทธิ์ที่ดินของตำแหน่งบ้านเรือนหรือสวนที่เปิดเป็นพื้นที่ค้าขาย เช่น ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ร้านของชำ ฯลฯ รวมถึงเกิดจากลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของท้องถิ่นที่ไม่ได้ต้องพึ่งพาศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงที่ดีของเส้นทาง เป็นการซื้อ-ขายในละแวกบ้านทำให้สามารถทราบได้ว่ามีร้านค้าอยู่ในบริเวณใดบ้าง และด้วยลักษณะของถนนหลักภายในชุมชนเป็นแบบวงบรรจบ (loop) มีถนนสายรอง สายย่อยเชื่อมต่อกันภายในเป็นทางลัด ทำให้คนในชุมชนสามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้ในระยะทางที่ไม่ไกลและเป็นไปอย่างสะดวก

ภาพที่ 11

ความสัมพันธ์ของลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่โครงข่ายการสัญจรทางบกและลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

เมื่อชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนนอกพื้นที่ที่ไม่คุ้นเคยกับเส้นทาง การเดินทางท่องเที่ยวโดยรถรางที่จัดให้เพื่อไปยังจุดต่าง ๆ อย่างถูกต้องและอยู่ในเวลาที่กำหนดจึงมีส่วนสำคัญ อย่างไรก็ตาม ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเป็นทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น จากการที่ในชุมชนมีกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว กิจกรรมจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรกระจายอยู่บนเส้นทางในบริเวณต่าง ๆ ทั้งในบริเวณใกล้เคียงกับจุดท่องเที่ยวและเกาะกลุ่มกันอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน

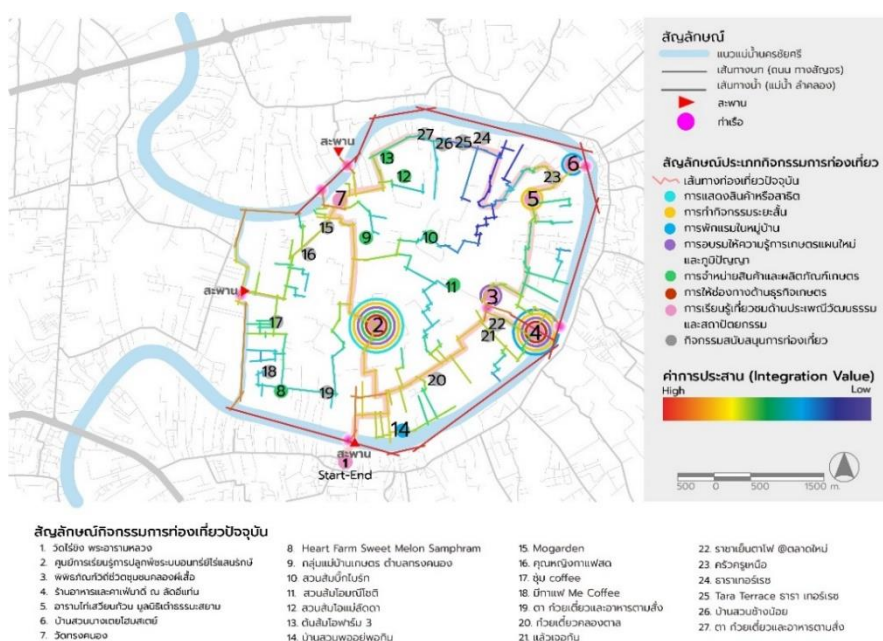
4.3.2 ความสัมพันธ์ของลักษณะเชิงสัณฐานพื้นที่โครงข่ายการสัญจรทางบก ผสานทางน้ำและลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากแผนที่ (ภาพที่ 12) แสดงให้เห็นว่า โครงข่ายทางบก ผสานทางน้ำได้ทำให้พื้นที่เกาะลัดดีแถมมีระดับของศักยภาพการเข้าถึงโดยรวมสูงขึ้นกว่าระบบสัญจรทางบกอย่างเดียว ซึ่งบริเวณที่มีศักยภาพสูงปรากฏอยู่แม่น้ำนครชัยศรีโดยรอบเกาะลัดดีแถม (เส้นสีแดง) โดยเฉพาะบริเวณที่มีคลองสาขาแยกจากแม่น้ำเข้ามาสู่ภายในเกาะแล้วเชื่อมต่อกับถนนสายหลัก ได้ส่งผลให้ถนนสายหลักบริเวณนั้นมีศักยภาพสูงขึ้นกว่าบริเวณอื่น เมื่อพิจารณากิจกรรมที่เกิดขึ้น พบว่า จุดท่องเที่ยวหลายจุด รวมทั้งกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว

โดยเฉพาะร้านอาหาร (จุดสีเทา) กิจกรรมการพักผ่อนในหมู่บ้าน (จุดสีฟ้า) มีตำแหน่งที่อยู่ใกล้และสัมพันธ์กับแม่น้ำหรือลำคลอง รวมทั้งมีการเปิดพื้นที่ออกสู่แม่น้ำ ในขณะที่เมื่อการสัญจรทางบกเข้ามาแทนที่การสัญจรทางน้ำ ส่งผลให้ตำแหน่งริมน้ำเหล่านี้กลายเป็นพื้นที่ด้านในระบบสัญจรทางบก เมื่อทดลองใช้ระบบการสัญจรแบบผสมผสานระหว่างทางบกและทางน้ำ ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าบริเวณเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ทั้งตำแหน่งที่เป็นจุดท่องเที่ยวปัจจุบันและจุดที่เป็นกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวใกล้เคียง จึงชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นบริเวณบ้านเรือนหรือพื้นที่สวนที่อยู่ริมน้ำ มีการสัญจรทางน้ำเป็นหลักมาก่อน และมีศักยภาพในการเป็นจุดท่องเที่ยวที่เข้าถึงทางน้ำได้สะดวก

ภาพที่ 12

ความสัมพันธ์ของลักษณะเชิงฐานพื้นที่โครงข่ายการสัญจรทางบกผานทางน้ำและลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยว

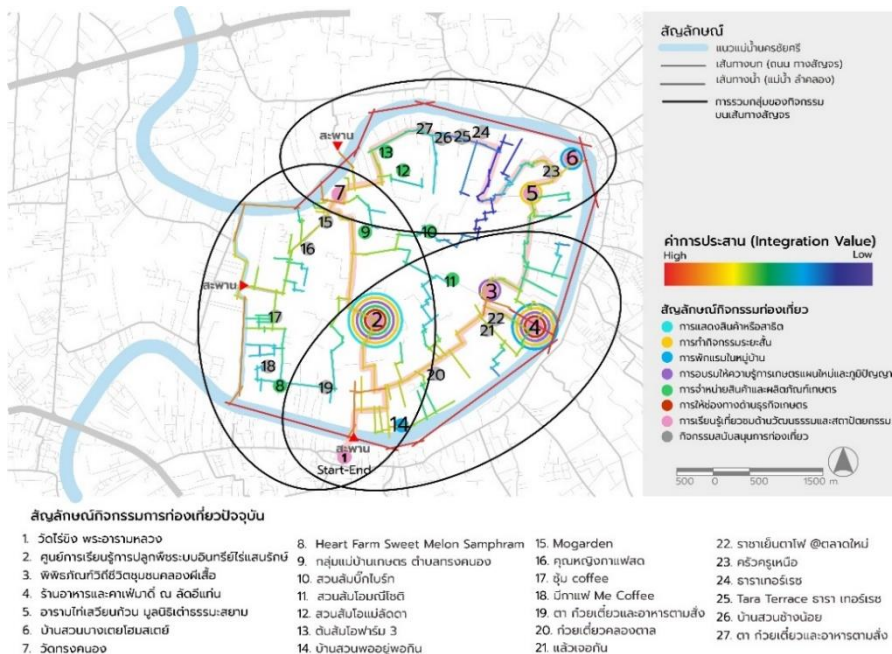

จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพการมองเห็นและเข้าถึงของโครงข่ายการสัญจรทางน้ำ ผสานทางบกกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ ปรากฏผลให้เห็นลักษณะการกระจุกและกระจายตัวของกิจกรรมในตำแหน่งต่าง ๆ บนเส้นทาง โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นมีการเกาะกลุ่มกันหรือโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มมีจุดท่องเที่ยวหลักและมีกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวมากระจุกตัวอยู่ด้วย โดยกระจายตัวอยู่บนโครงข่ายเส้นทางสัญจรที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงทุกระดับตั้งแต่ศักยภาพสูง-ปานกลาง-ต่ำ หรือมีเส้นทางครบทุกโทสนี (ตั้งแต่สีแดงถึง

สินน้ำเงิน) โดยแม่น้ำนครชัยศรีเป็นเส้นทางที่มีศักยภาพสูงสุด ส่วนถนนและคลองซอยที่เชื่อมต่อกัน มีศักยภาพสูงรองลงมา จึงชี้ให้เห็นถึงพื้นที่ที่สามารถนำไปสู่การกำหนดแนวคิดและพัฒนาเส้นทาง ท้องที่ต่อไป (ภาพที่ 13)

ภาพที่ 13

ลักษณะการกระจุกและกระจายตัวของกิจกรรมบนโครงข่ายการสัญจร จำนวน 3 กลุ่ม

4.4 แนวทางการออกแบบและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เชิงฐานพื้นที่ชุมชนเกาะลัดอีแท่น

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของโครงข่ายเชิงพื้นที่กับลักษณะกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่และการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงมีแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ดังนี้

4.4.1 แนวความคิดในการออกแบบและพัฒนาโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยว

ในการกำหนดโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยว กำหนดให้เป็นเส้นทางน้ำสวนทางบกเพื่อนำศักยภาพและเอกลักษณ์ของพื้นที่ในการเป็นชุมชนริมน้ำมาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์การสัญจรทางบกสวนทางน้ำ โดยใช้จุดท่องเที่ยวที่อยู่ริมแม่น้ำ มีท่าเทียบเรือ และมีพื้นที่รองรับการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้เป็น

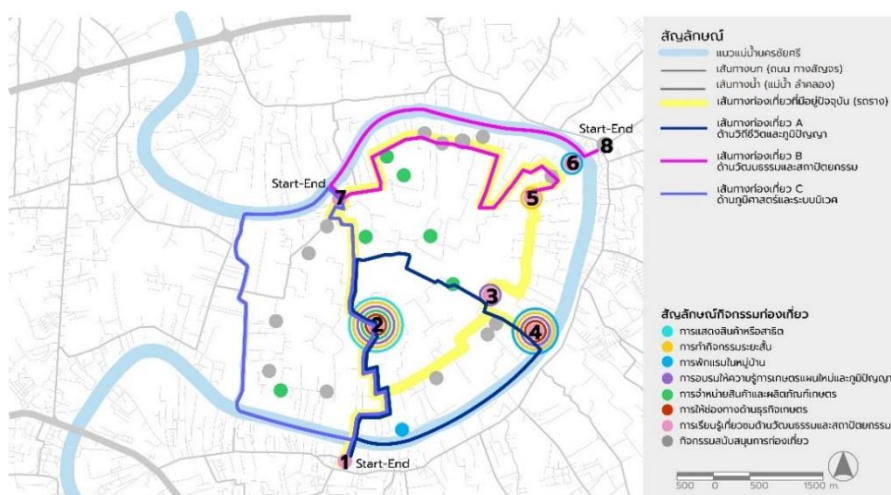
จุดเริ่มต้น การกำหนดเส้นทางเป็นแบบวงบรรจบ (loop) ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้พบเห็นสิ่งใหม่ ทั้งบรรยากาศริมสองฝั่งแม่น้ำนครชัยศรีตามเส้นทางน้ำและบรรยากาศในชุมชนตามเส้นทาง ทางบก เส้นทางท่องเที่ยวจะออกแบบเป็นกลุ่มเส้นทาง (cluster) เพื่อให้การเดินทางมีความกระชับ ระยะเวลาเดินทางสั้น ช่วยให้ใช้เวลาในจุดท่องเที่ยวได้นานขึ้น โดยมีจุดท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงกัน กระจายอยู่บนเส้นทางในกลุ่มนั้นๆ ประกอบด้วยจุดท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม เรียกว่า จุดท่องเที่ยวหลัก และจุดท่องเที่ยวที่กำหนดขึ้นมาใหม่ เรียกว่า จุดท่องเที่ยวเสริม ในการเดินทางและท่องเที่ยว ใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 1 ชั่วโมง/1 กลุ่มเส้นทาง

4.4.2 การออกแบบโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยว

จากแนวความคิดในการออกแบบข้างต้น จึงนำมาสู่การพัฒนาโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 3 เส้นทาง (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14

แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวและจุดท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 3 เส้นทาง

สัญลักษณ์กิจกรรมการท่องเที่ยวปัจจุบัน

- วัดไร่ขิง พระอารามหลวง
- ศูนย์การเรียนรู้การปลูกพืชระบบอินทรีย์ไร้สารเคมี
- พิพิธภัณฑ์วัดไร่ขิงวัดดอนคลองผีเสื้อ
- ร้านอาหารและคาเฟ่ คิว ลิตส์เก้น
- อารามไร่เสวยกวน มูลนิธิเต้าหู้ธรรมะสยาม
- บ้านสวนบางเตยโฮมสเตย์
- วัดทรงคนอง
- วัดดอนหวาย/ตลาดน้ำวัดดอนหวาย

เส้นทางท่องเที่ยว A : มุ่งเน้นด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา

เส้นทางท่องเที่ยว A เป็นเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น มุ่งเน้นด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีระยะทาง 7.5 กิโลเมตร ประกอบด้วย

จุดท่องเที่ยวหลัก 3 จุด : เริ่มต้นจากวัดไร่ขิง (เส้นทางบก) > จุดหลักที่ 1 ศูนย์การเรียนรู้การปลูกพืชระบบอินทรีย์ไร้สารพิษ > จุดหลักที่ 2 พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชุมชนคลองผีเสื้อ > จุดหลักที่ 3 ร้านอาหารและคาเฟ่มาดี ณ ลัดอีแต๋น > เดินทางกลับวัดไร่ขิง (เส้นทางน้ำ)

จุดท่องเที่ยวเสริม : บนเส้นทางพบว่ามีกิจกรรมรองรับการท่องเที่ยว คือ การจำหน่ายสินค้าและผลผลิตทางการเกษตร การพักแรมในหมู่บ้าน และกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านกาแฟ ฯลฯ สามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวหลักภายในเส้นทางนี้ได้ ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกที่จะท่องเที่ยวในรูปแบบไปเช้า-กลับเย็นและค้างคืนได้ตามความต้องการ

เส้นทางท่องเที่ยว B : มุ่งเน้นด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม

เส้นทางท่องเที่ยว B เป็นเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น มุ่งเน้นด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม เส้นทางนี้มีศาสนสถานที่สวยงามและมีความสำคัญเป็นจุดท่องเที่ยวหลัก นักท่องเที่ยวสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ที่สนใจและสามารถรองรับการท่องเที่ยวในรูปแบบไปเช้ากลับเย็นและค้างคืน มีระยะทาง 8 กิโลเมตร ประกอบด้วย

จุดท่องเที่ยวหลัก 3 จุด : เริ่มต้นจากวัดดอนหวาย (เส้นทางน้ำ) > จุดหลักที่ 1 วัดทรงคนอง (เส้นทางบก) > จุดหลักที่ 2 อารามไถ่สวียนกวนฯ > จุดหลักที่ 3 บ้านสวนบางเตยโฮมสเตย์ > เดินทางกลับวัดดอนหวาย (เส้นทางน้ำ)

จุดท่องเที่ยวเสริม : บนเส้นทางพบว่ามีกิจกรรมรองรับการท่องเที่ยว คือ การจำหน่ายสินค้าและผลผลิตทางการเกษตร และกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านกาแฟ ฯลฯ สามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวหลักภายในเส้นทางนี้ได้

เส้นทางท่องเที่ยว C : มุ่งเน้นด้านภูมิศาสตร์และระบบนิเวศ

เส้นทางท่องเที่ยว C เป็นเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น มุ่งเน้นด้านภูมิศาสตร์และระบบนิเวศ เส้นทางนี้จะใช้เส้นทางน้ำซึ่งมีระยะทางมากกว่าเส้นทางอื่น ๆ โดยผ่านทางคลองบางนางแท่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินกับบรรยากาศริมสองฝั่งคลอง มีความเป็นธรรมชาติและมีระบบนิเวศที่น่าสนใจ มีระยะทาง 8.3 กิโลเมตร ประกอบด้วย

จุดท่องเที่ยวหลัก 2 จุด : เริ่มต้นจากวัดทรงคนอง (เส้นทางน้ำ) > จุดหลักที่ 1 วัดไร่ขิง (เส้นทางบก) > จุดหลักที่ 2 ศูนย์การเรียนรู้การปลูกพืชระบบอินทรีย์ไร้สารพิษ > เดินทางกลับวัดทรงคนอง

จุดท่องเที่ยวเสริม : บนเส้นทางพบว่ามีกิจกรรมรองรับการท่องเที่ยว คือ การจำหน่ายสินค้าและผลผลิตทางการเกษตร และกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านกาแฟ ฯลฯ ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวหลักภายในเส้นทางนี้ได้

5. สรุปผล อภิปรายผลและเสนอแนะ

ชุมชนเกาะลัดดีแท่น ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มมีแม่น้ำนครชัยศรีไหลผ่าน ในอดีตโครงข่ายแม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางสัญจรสำคัญ บริเวณเกาะลัดดีแท่นมีลักษณะภูมิฐานคล้ายเกาะจากการที่แม่น้ำไหลอ้อม การตัดถนนภายในชุมชนจึงเป็นไปตามลักษณะพื้นที่และเส้นทางดั้งเดิมประกอบกับกรรมสิทธิ์ที่ดิน ทำให้โครงข่ายถนนในปัจจุบันมีลักษณะคดเคี้ยวและซับซ้อนในบางเส้นทาง เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์เชิงฐานเปรียบเทียบระหว่างโครงข่ายการสัญจรทางบกและทางบกผานทางน้ำ พบว่า ค่าการประสานของโครงข่ายการสัญจรทางบกผานทางน้ำมีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ได้ดีกว่าโครงข่ายการสัญจรทางบกเพียงอย่างเดียว แต่ในความเป็นจริงการสัญจรทางบกมีความสะดวกรวดเร็วกว่าทางน้ำ ผู้คนในพื้นที่จึงนิยมใช้มากกว่าถึงแม้ว่าเส้นทางจะอ้อมและคดเคี้ยวกว่า เมื่อเป็นการเดินทางท่องเที่ยวซึ่งเป็นผู้มาเยือนจึงอาจทำความเข้าใจได้ยากกว่าเนื่องจากความซับซ้อนของเส้นทาง การจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันทางชุมชนจึงใช้ถรางในการเดินทางเพื่อแวะชมในจุดต่าง ๆ ช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและการควบคุมเรื่องระยะเวลา

ในการพัฒนาโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงฐาน จึงพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างเชิงฐานของศักยภาพโครงข่ายการสัญจรทางน้ำผานทางบกกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ โดยเชื่อมโยงกับเส้นทางและจุดท่องเที่ยวเดิมเพื่อขยายเส้นทางท่องเที่ยวในอนาคตให้ต่อเนื่องกัน รวมทั้งการนำเสนอกิจกรรมที่พบบนเส้นทางซึ่งมีศักยภาพพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นในอนาคตเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว พบว่าประกอบด้วย 3 เส้นทางคือ เส้นทางท่องเที่ยว A : มุ่งเน้นด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา เส้นทางท่องเที่ยว B : มุ่งเน้นด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม และเส้นทางท่องเที่ยว C : มุ่งเน้นด้านภูมิศาสตร์และระบบนิเวศ นอกจากนั้น ได้กำหนดตำแหน่งสิ่งอำนวยความสะดวกบนเส้นทางท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงการทำความเข้าใจพื้นที่ ความสะดวก ตลอดจนความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1. จุดให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว 2. จุดจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกประจำชุมชน 3. ป้ายต่าง ๆ 4. จุดแวะพัก และ 5. จุดชมวิ

องค์ความรู้จากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนเกาะลัดดีแท่น จึงเป็นการผสมผสานโครงข่ายการสัญจรทั้งทางบกและทางน้ำ เพื่อระบายการสัญจรจากการเดินทางท่องเที่ยวให้ผู้คนเข้า-ออกจากจุดท่องเที่ยวได้สะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากมีระยะทางที่สั้นลง เอื้อสามารถรองรับระดับการสัญจรที่หนาแน่นกว่าปกติ ประกอบกับการกำหนดเส้นทางที่มีจุดท่องเที่ยวในละแวกเดียวกันเป็น“กลุ่มเส้นทางท่องเที่ยว” (cluster) ซึ่งช่วยลดการใช้พลังงานในการเดินทาง จึงลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และสนับสนุนให้เกิดการทำกิจกรรมอยู่ภายในแหล่งท่องเที่ยว ตามแนวคิดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (low carbon)

นอกจากนั้น ยังเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชนรายใหม่ได้ประโยชน์โดยเฉพาะที่อยู่มิมน้ำ ส่วนนักท่องเที่ยวมีทางเลือกและไม่กระจุกตัวอยู่เพียงบริเวณเดียว จากความหลากหลายของลักษณะนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ความเป็นชุมชนเกษตรกรรมริมน้ำดั้งเดิม นับเป็น “สิ่งดึงดูด” สำคัญที่ช่วยหล่อเลี้ยงให้การท่องเที่ยวในชุมชนเกาะลัดอีแท่นได้รับความสนใจเข้ามาท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ เกิดเป็นศูนย์กลางที่ไม่หยุดนิ่ง สอดคล้องกับ “ทฤษฎีกระบวนการเกิดฐานศูนย์กลาง” (Theory of spatial centrality as a process) (Hillier, 2000) ตามแนวทางของศาสตร์ฐานฐานวิทยาเมือง (urban morphology)

อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขที่ทำให้การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวประสบความสำเร็จนั้นมีส่วนสำคัญที่เกิดจากความพร้อมและความต้องการของชุมชนเอง ดังที่ ศิริภา มณีรัตน์ และจุฑาทิพย์ เณลิมผล (2560) ระบุถึงความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า นอกจากความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และบริการ กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัยแล้วความร่วมมือของผู้ประกอบการในชุมชนที่มีลักษณะเป็นธุรกิจครอบครัวมีเครือข่ายสนับสนุนการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจและความพร้อมที่นับว่ามีส่วนสำคัญ เนื่องจากความเป็นสังคมวัฒนธรรมชาวสวนที่มีความแน่นแฟ้น การพัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นโดยรวม บนฐานคิดที่ว่าคนในชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) อีกทั้งมีประเด็นต้องพิจารณาเพิ่มเติม ดังที่ Jie Ding, Zhengdong Gao and Shanshan Ma ศึกษาพื้นที่ทางสังคมในหมู่บ้านท่องเที่ยวผ่านการวิเคราะห์เชิงฐานพื้นที่ หมู่บ้านในชนบททางตอนใต้ของเมืองฮูยู่โจว ประเทศจีน มีประวัติศาสตร์มายาวนานและยังคงมีความเป็นธรรมชาติสูง ตั้งอยู่ในหุบเขาและมีทะเลสาบที่สวยงาม การท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อชุมชน เนื่องจากถูกรบกวนการใช้พื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะถนนคนเดินในหมู่บ้านที่โดยปกติคนในชุมชนจะใช้ทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการออกแบบพื้นที่และกำหนดโครงข่ายถนนสำหรับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เพื่อหลีกเลี่ยงการกีดขวางหรือรบกวนการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน (Ding et al., 2022)

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงฐานบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรพิจารณาถึงขอบเขตหรือระดับในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ทางสังคมของชุมชน รวมถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ ประวัติศาสตร์ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนไว้ในระดับที่เหมาะสมเนื่องจากการท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นจะมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในบริเวณที่มีระดับการสัญจรอิสระปานกลาง-ต่ำซึ่งเป็นถนนปลายตันและอยู่ด้านในสุดของระบบ อาจเป็นบริเวณที่มีความเปราะบางของ

ระบบนิเวศหรือเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลที่ต้องการความเป็นส่วนตัว เช่น พื้นที่ริมน้ำ ต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีขั้นตอนการทดลองจัดเส้นทางท่องเที่ยวตามกิจกรรมและจุดท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ โดยมีนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ในชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สนใจเข้ามาเป็นกลุ่มทดลอง เพื่อได้มาซึ่งเส้นทางท่องเที่ยว บนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสมบูรณ์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยว ในชุมชนเกษตรกรรมได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง/References

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน*. TAT review magazine. <https://tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. (2538). *คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐปณี รัตนถาวร และ พรชัย จิตติวสุรัตน์. (2564), กระบวนการเกิดฐานศูนย์กลางของชุมชนตลาดริมน้ำลำพญา ลุ่มน้ำนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 21(2), 379-408. <https://doi.org/10.14456/artstu.2021.31>
- นุชนารถ รัตนสูงศักดิ์ชัย. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 18(1), 31-50. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/54197/44987>
- บุญเลิศ จิตติงวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2542). *พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม: มूलฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริภา มณีรัตน์ และ จุฑาทิพย์ เจริมผล. (2560). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมของเส้นทางสายแม่ริม-สะเมิง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *แก่นเกษตร*, 45(พิเศษ1), 540-544.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. (ม.ป.ป.). *คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน, 2566, จาก https://chainat.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=788
- สิงห์อำพล จันทวีพิเศษ, พิชัย ทองดีเลิศ, และ ชลธาร จูเจริญ. (2564). ความต้องการในการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสารแก่นเกษตร*, 49(5), 1160-1170.
- อนุกูล ตันสุพล. (2559). นิเวศวิทยาวัฒนธรรม : ภูมิทัศน์การพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 12(1), 193-221.
- Al Sayed, K., Turner, A., Hillier, B., Iida, S., & Penn, A. (2014). *Space syntax methodology*. The Bartlett School of Architecture, UCL.

- Arif, Y. M., Putra, D. D., & Khan, N. (2023). Selecting tourism site using 6 As tourism destinations framework based multi-criteria recommender system. *Applied Information System and Management (AISM)*, 6(1), 7-12. <https://doi.org/10.15408/aism.v6i1.25140>
- Collier, A., & Harraway, S. (1997). *Principles of tourism*. Longman Paul.
- Denzin, N. K. (2009). *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315134543>
- Ding, J., Gao, Z., & Ma, S. (2022). Understanding social spaces in tourist villages through space syntax analysis: Cases of villages in Huizhou, China. *Sustainability*, 14(19), 12376. <https://doi.org/10.3390/su141912376>
- Goeldner, C. R., & Ritchie, J. R. B. (2012). *Tourism: Principles, practices, philosophies*. (12th ed.). John Wiley & Sons.
- Hillier, B., & Hanson, J. (1984). *The social logic of space*. Cambridge University Press.
- Hillier, B. (1996). Cities as movement economies. *Urban Design International*, 1, 41-60. <https://doi.org/10.1057/udi.1996.5>
- Hillier, B. (2000). Centrality as a process: Accounting for attraction inequalities in deformed grids. *Urban Design International*, 3(4), 107-127. <https://doi.org/10.1080/135753199350036>
- Hillier, B., Penn, A., Hanson, J., Grajewski, T., & Xu, J. (1993). Natural movement: Or, configuration and attraction in urban pedestrian movement. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 20(1), 29-66. <https://doi.org/10.1068/b200029>
- Koster, E. H. (1996). Science culture and cultural tourism. In M. Robinson, N. Evans, & P. Callaghan (Eds.), *Tourism and cultural change: Tourism and culture towards the 21st century* (pp. 227-238). The Center for Travel and Tourism and Business Education.
- McDonagh, D. (2008). Do it until it hurts!. *Design Principles and Practices An International Journal—Annual Review*, 2(3), 103-110. <https://doi.org/10.18848/1833-1874/CGP/v02i03/37554>
- Moulin, C. M. (1991). Cultural heritage and tourism development in Canada. *Tourism Recreation Research*, 16(1), 50-55. <https://doi.org/10.1080/02508281.1991.11014602>
- Boonkham, P. (2011). Landscape urbanism - A concept for new era city. *Journal of Government Housing Bank*, 17(65), 43-47.

- Rapoport, A. (1977). *Human aspects of urban form: Towards a man-environment approach to urban form and design*. Pergamon Press.
- Turner, A., & Penn, A. (1999). Making isovists syntactic: Isovist integration analysis. In Universidad de Brasilia, *Proceedings of the 2nd International Symposium on Syntax* (pp. 01.1-01.9). <https://www.spacesyntax.net/symposia-archive/SSS2/SpSx%202nd%20Symposium%2099%20-2003%20pdf/2nd%20Symposium%20Vol%201%20pdf/11%20Turner%20300.pdf>
- UNESCO (2006). *Tourism, culture, and sustainable development*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001475/147578E.pdf>